BIRINCHI YORDAM
(QON KETISHINI VAQTINCHA TO‘XTATISH)

Jarohatga bevosita bosim berish

Bosuvchi bog‘lam qo‘yish

Hayot uchun xavfli qo‘l-oyoq qon ketishida turniket qo‘llash

Shikastlangan a’zoni qimirlatmasdan saqlash

Bog‘lamni to‘g‘ri qo‘yish tartibi

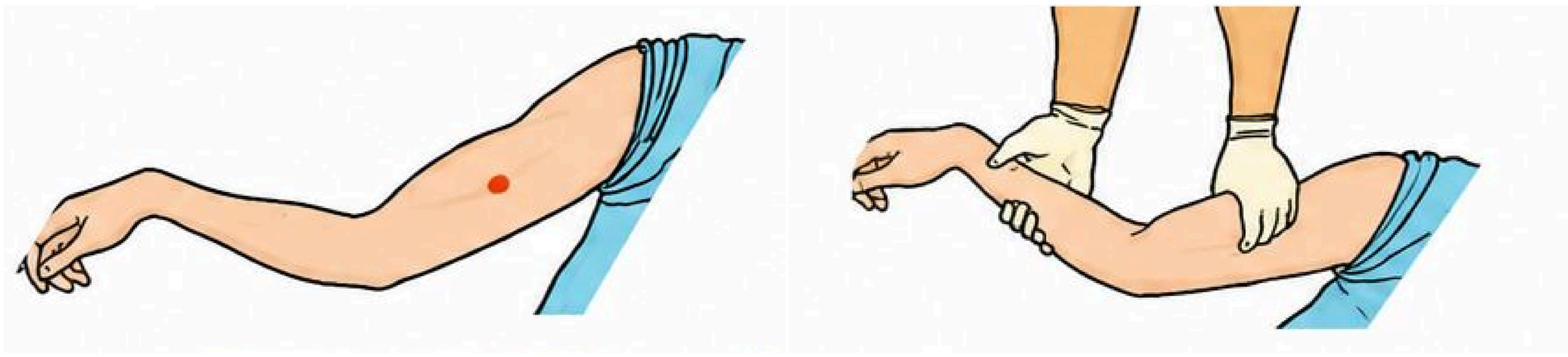
1. QON KETISHINI VAQTINCHA TO‘XTATISHNING ASOSIY USULLARI

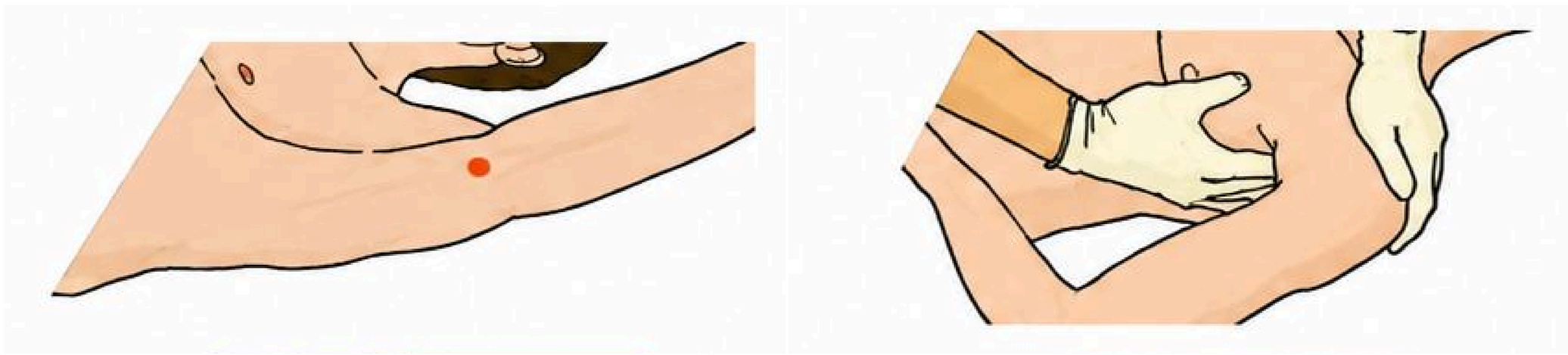
umumiy uyqu arteriyasi

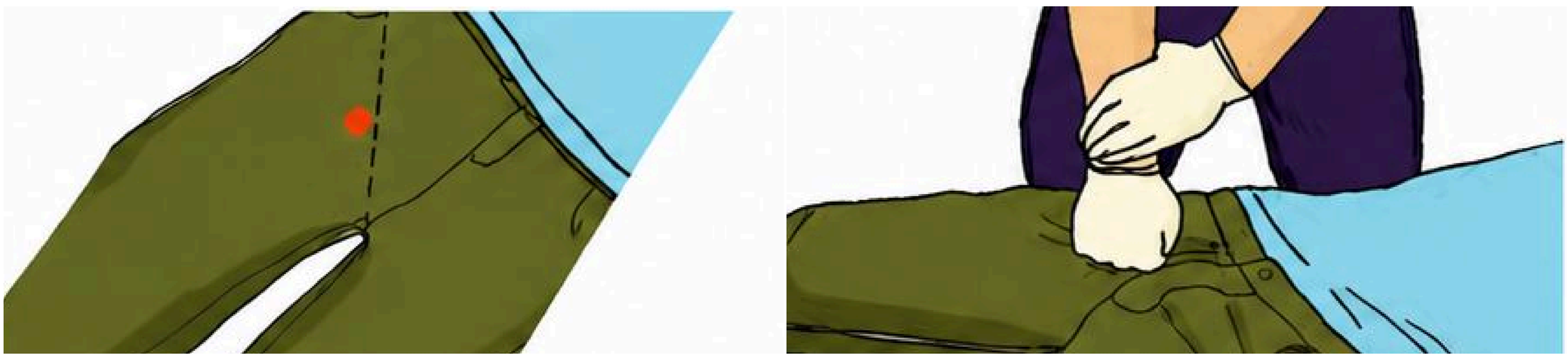
o‘mrov osti arteriyasidan (yelka kamaridan arterial qon ketganda)

yelka arteriyasidan (yelka yoki bilak sohasida arterial qon ketganda)

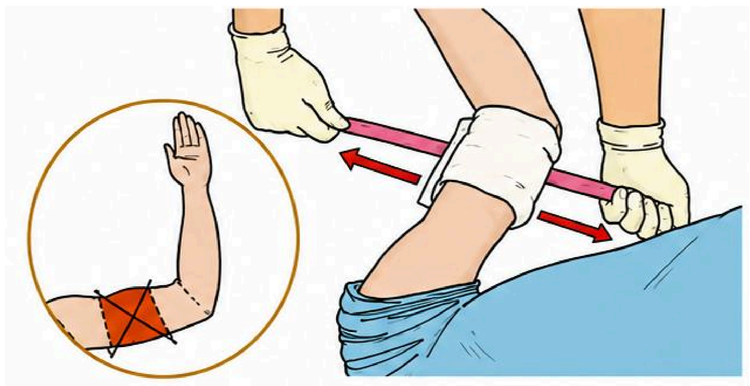
qo‘ltiq arteriyasi (yelkaning yuqori qismidan arterial qon ketganda)

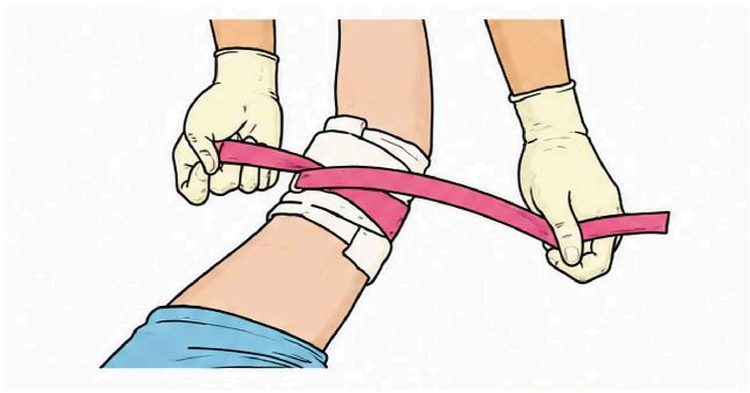

son arteriyasida (sondan arterial qon ketishida)

2. TURNIKET (JGUT) QO‘LLASH

- Turniket faqat hayot uchun xavfli, kuchli qo‘l yoki oyoq qon ketishida va birinchi yordam bo‘yicha o‘qitilgan shaxs tomonidan qo‘llanadi.
- Turniket jarohatdan yuqoriroqqa, bo‘g‘im ustiga tushirmagan holda va jarohatga imkon qadar yaqin joyga qo‘yiladi.
- Turniket kiyim ustidan yoki terini qo‘shimcha shikastlamaydigan usulda qo‘yiladi; uning ostiga qalin va notekis buyum qo‘yilmaydi.
- Turniket ishlab chiqaruvchining yo‘riqnomasiga muvofiq tortiladi va qon ketish to‘liq to‘xtaguniga qadar mahkamlanadi.
- Qon ketish to‘xtamasa, turniket noto‘g‘ri joylashtirilgan bo‘lishi mumkin; uni bo‘shatmasdan, zaruratga ko‘ra ikkinchi turniket birinchisining yuqorisiga qo‘yiladi.
- Turniket ko‘rinib turishi va uning qo‘yilgan aniq vaqti yozib qo‘yilishi shart.
- Turniketni tibbiyot xodimi ko‘rsatmasisiz bo‘shatish yoki yechish mumkin emas. Jabrlanuvchi imkon qadar tez shifoxonaga yetkazilishi lozim.
- Shikastlangan a’zo qimirlatilmaydi, jabrlanuvchi sovqotishdan himoya qilinadi va uning hushi hamda nafasi kuzatib boriladi.

Tez tibbiy yordam kechikayotgan bo‘lsa ham, turniketni mustaqil ravishda bo‘shatmang yoki boshqa joyga ko‘chirmang.

- “103” yoki “112” operatoriga turniket qo‘yilganini va qo‘yilgan vaqtni albatta bildiring.
- Jarohatlangan a’zoni uqalash, isitish yoki faol harakatlantirish mumkin emas.
- Jabrlanuvchining hushini, nafasini va umumiy holatini kuzatib boring.
- Tibbiyot xodimlari yetib kelganda qo‘yilgan turniket, ko‘rilgan choralar va holatdagi o‘zgarishlar haqida to‘liq ma’lumot bering.

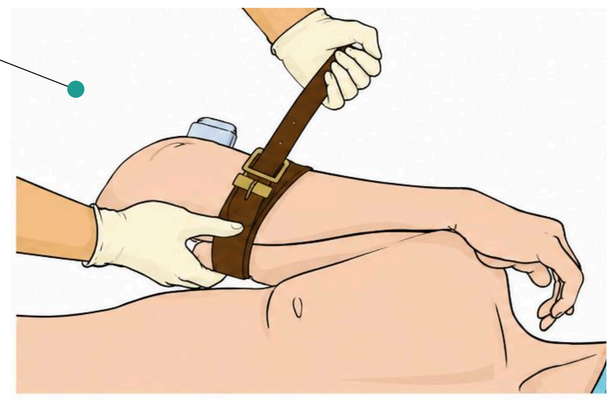
Jarohatga bevosita bosim berish orqali qon ketishini to‘xtatish

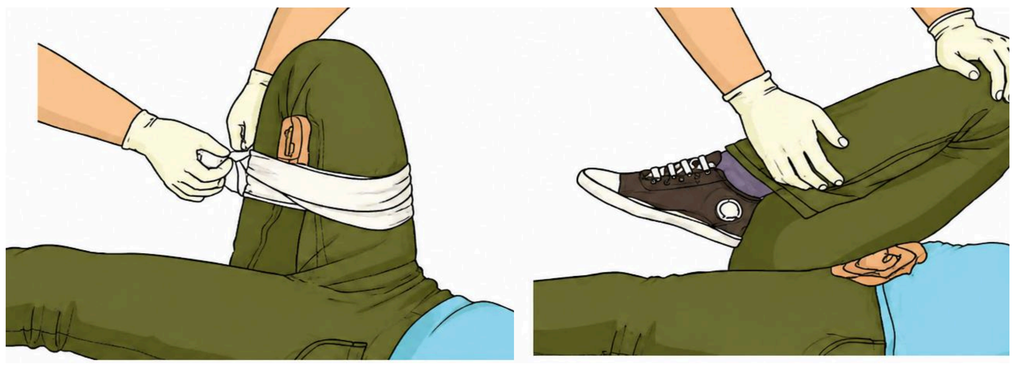
Imkon qadar qo‘lqop kiyib, jarohatni steril salfetka yoki toza mato bilan yoping va qon ketish kamayguniga qadar uzluksiz bosim bering. Qonga namlangan materialni olib tashlamang; ustidan qo‘shimcha salfetka qo‘ying.

Qo‘l-oyoqdan qon ketishida xavfsiz harakatlar

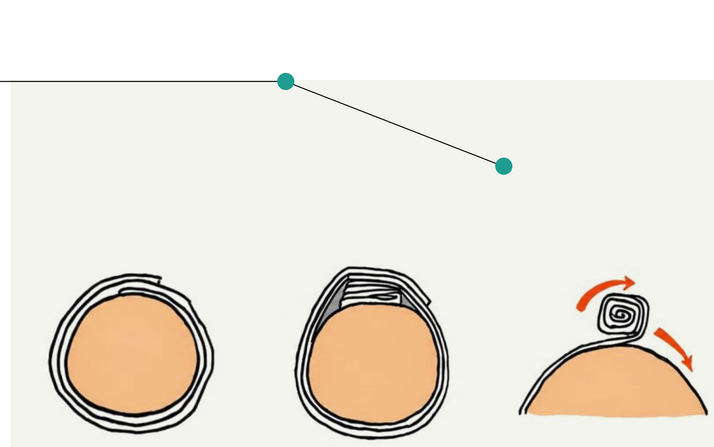
- Qon ketish kamaygach, bosuvchi bog‘lam qo‘yiladi va qon aylanishi buzilmaganligi kuzatiladi.
- Hayot uchun xavfli qon ketishda va bevosita bosim samara bermaganda turniket qo‘llanadi.
- Suyak sinishi yoki bo‘g‘im jarohatiga shubha bo‘lsa, qo‘l yoki oyoqni majburan bukmang va to‘g‘rilamang.

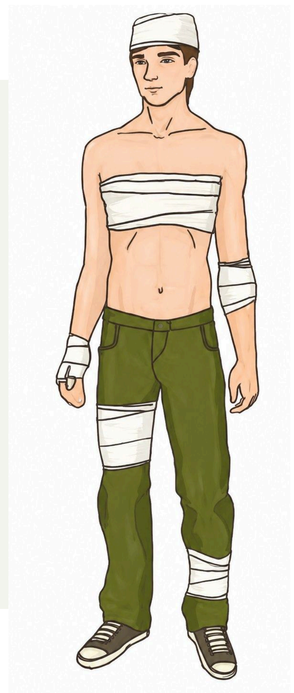

Bosuvchi bog‘lam qo‘yish

- Yaraga steril salfetka yoki toza mato qo‘yilib, uning ustidan qon ketishni kamaytiradigan darajada bosuvchi bog‘lam o‘raladi.
- Bog‘lam mahkam bo‘lishi, biroq barmoqlarning oqarishi, ko‘karishi, sovishi yoki uvishishiga olib kelmasligi kerak. Bunday belgilar yuz bersa, tibbiy maslahat oling.

BIRINCHI YORDAM

Hushdan ketish, nafas va qon aylanishi to‘xtaganda

1. Jabrlanuvchida hayot belgilarini baholash

---

2. Jabrlanuvchining hushi va nafasini tekshirish

- hushini tekshirish
- nafas yo‘llarini ochish
- normal nafasni tekshirish

---

3. Yurak-o‘pka reanimatsiyasini o‘tkazish algoritmi

---

4. Ko‘krak qafasini bosish va sun’iy nafas berish texnikasi

- ko‘krak qafasini bosish
- sun’iy nafas berish

---

5. Yurak-o‘pka reanimatsiyasini to‘xtatish shartlari

---

6. Hayot belgilari tiklangandan keyingi harakatlar

HUSHDAN KETISH, NAFAS VA QON AYLANISHI TO‘XTAGANDA BIRINCHI YORDAM

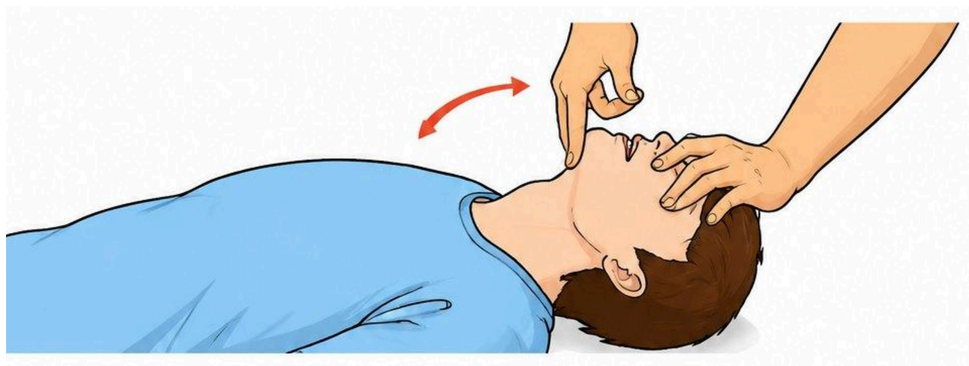
1. Jabrlanuvchida hayotning asosiy belgilari

Birinchi yordam ko‘rsatish tartibini belgilash uchun jabrlanuvchining hushi va normal nafas olayotgani baholanadi. Oddiy yordam ko‘rsatuvchi shaxs tomir urishini tekshirishga vaqt sarflamasligi kerak.

2. Jabrlanuvchining hushi va nafasini tekshirish

- **Hushini tekshirish** jabrlanuvchiga baland va aniq ovozda murojaat qiling, yelkasiga ehtiyotkorlik bilan tegib javob reaksiyasini kuzating. Javob bo‘lmasa, atrofdagilarni yordamga chaqiring.
- **Nafas yo‘llarini ochish** umurtqa jarohatiga shubha bo‘lmasa, bir qo‘lni peshonaga qo‘yib, ikkinchi qo‘l barmoqlari bilan iyakni ko‘tarish orqali boshni ehtiyotkorlik bilan orqaga egib nafas yo‘lini oching.
- **Nafasni tekshirish** yuzingizni jabrlanuvchining og‘iz-burniga yaqinlashtirib, ko‘krak qafasi harakatini kuzating, nafas ovozini eshiting va havo oqimini 10 soniyagacha his qilishga harakat qiling

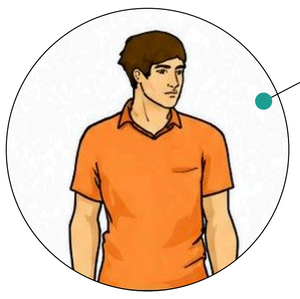

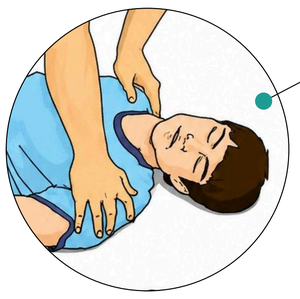
- nafas ovozini eshitishga urining;
- ko‘krak qafasining muntazam ko‘tarilib-tushishini kuzating

Nafas olish aniqlanmasa, “103” yoki “112” raqamiga qo‘ng‘iroq qildiring va yurak-o‘pka reanimatsiyasini boshlang. Operator ko‘rsatmalariga amal qiling.

3.Yurak-o‘pka reanimatsiyasini o‘tkazish algoritmi

01 vaziyatni baholash va xavf soluvchi omillarni bartaraf etish

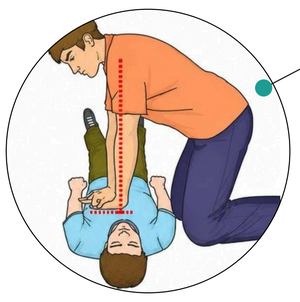
02 xushni tekshirish

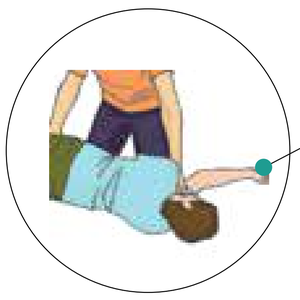
03 nafas olishni tekshirish

04 “103” yoki “112” raqami orqali tez tibbiy yordam chaqirish

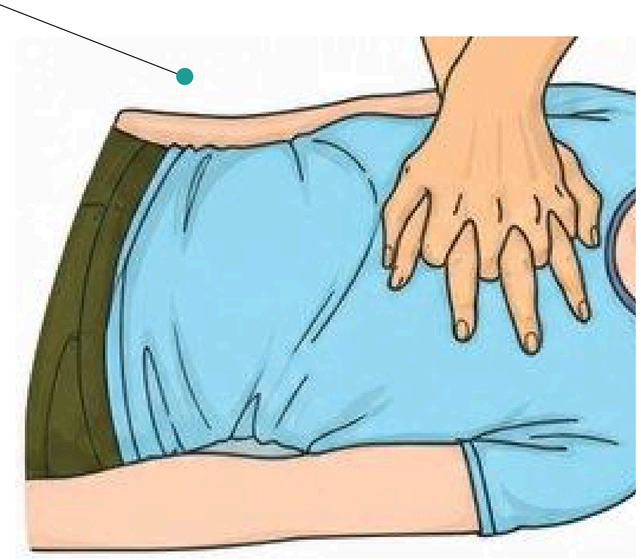
05 YURAK-O‘PKA REANIMATSIYASINI BOSHLASH: o‘qitilgan yordam ko‘rsatuvchi 30 marta ko‘krak qafasini bosish va 2 marta sun’iy nafas berishni navbatlashtiradi; sun’iy nafas berishga tayyor bo‘lmagan shaxs tez yordam yetib kelguniga qadar uzluksiz ko‘krak qafasi bosishlarini bajaradi.

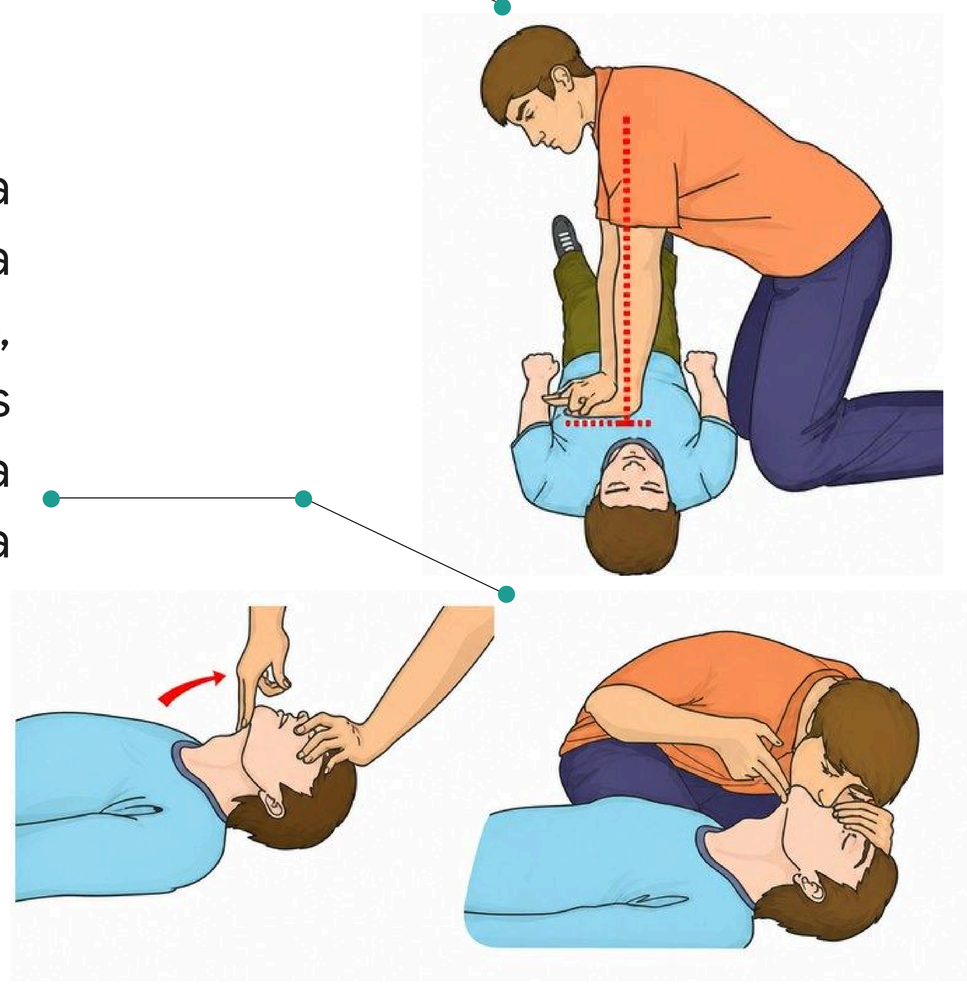
06 hayot belgilari tiklanganda nafas yo‘llarini ochiq saqlash va holatni kuzatish zarur.

4. Ko‘krak qafasini bosish va sun’iy nafas berish texnikasi

- Ko‘krak qafasini bosish: qo‘llar ko‘krak qafasining markaziga qo‘yiladi va daqiqasiga 100–120 marta tezlikda bosiladi. Katta yoshli shaxsda bosish chuqurligi 5–6 sm, bolada esa ko‘krak qafasi chuqurligining taxminan uchdan bir qismi bo‘lishi lozim. Har bir bosishdan keyin ko‘krak qafasining to‘liq tiklanishiga imkon bering.

- Sun’iy nafas berish: faqat o‘qitilgan va bunga tayyor shaxs, imkon qadar himoya niqobi yoki to‘siq vositasidan foydalanib, 30 ta bosishdan keyin 2 marta nafas beradi. Har bir nafas taxminan 1 soniya davom etib, ko‘krak qafasi ko‘tarilishiga yetarli bo‘lishi kerak.

5. Yurak-o‘pka reanimatsiyasini to‘xtatish shartlari

- jabrlanuvchida nafas yoki boshqa aniq hayot belgilari paydo bo‘lishi;
- tez tibbiy yordam xodimlari yordamni davom ettirish uchun yetib kelishi;
- yordam ko‘rsatuvchining jismoniy holdan toyishi yoki vaziyatning xavfli bo‘lib qolishi.

6. Hayot belgilari tiklangandan keyingi harakatlar

Nafas tiklanganda quyidagilarni bajarish lozim:

- umurtqa jarohatiga shubha bo‘lmasa, jabrlanuvchini barqaror yonbosh holatiga keltirish va nafas yo‘llarini ochiq saqlash;
- kuchli qon ketish va boshqa hayot uchun xavfli holatlar mavjudligini ko‘zdan kechirish hamda o‘z malakasi doirasida birinchi yordam ko‘rsatish;
- tez tibbiy yordam yetib kelguniga qadar jabrlanuvchining hushi va nafasini nazorat qilish, uni sovqotishdan himoya qilish va xotirjam dalda berish.

BIRINCHI YORDAM

Jarohatlanish holatlarida

1. Jarohatlar bor-yo‘qligini aniqlash uchun jabrlanuvchini batafsil ko‘rikdan o‘tkazish

---

2. Bosh jarohatlari

- tanaga ma’lum bir holat berish (qulay vaziyat)
- jarohatga bosim o‘tkazish (bosib turish)
- bosuvchi bog‘lam qo‘yish

---

3. Bo‘yin jarohatlari

- shoshilinch ravishda (xavfli joydan) olib chiqish
- ko‘chirish (boshqa joyga o‘tkazish) vaqtida
- qon ketishini to‘xtatish

---

4. Qorin va chanoq sohasi jarohatlari

- qorin jarohatlanishiga shubha bo‘lganda
- chanoq jarohatlanishiga shubha bo‘lganda

---

5. Ko‘krak qafasi jarohatlari

- jarohatga bosim o‘tkazish (bosib turish)
- bosuvchi bog‘lam qo‘yish
- oklyuzion (havo o‘tkazmaydigan) bog‘lam qo‘yish

---

6. Hayot belgilari tiklangandan keyingi harakatlar

- tanaga ma’lum bir holat berish
- jabrlanuvchini ko‘chirish (tashish)

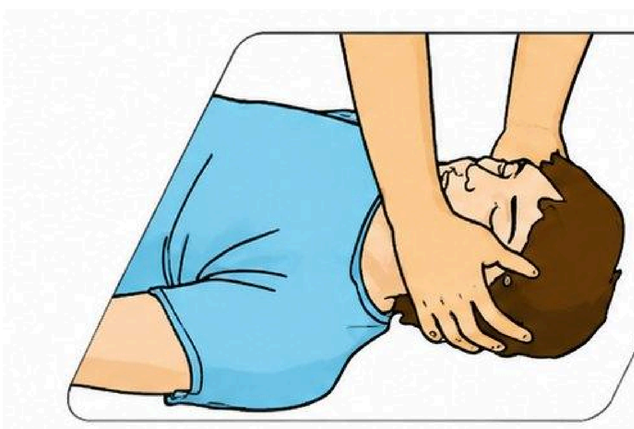
---

7. Oyoq-qo‘llarning jarohatlari

- jarohatlarning xususiyatini aniqlash
- barmoq bilan bosish
- bosuvchi bog‘lam qo‘yish
- jarohatga bosim o‘tkazish (bosib turish)
- qo‘lning autoimmobilizatsiyasi (jarohatlangan qo‘lni tanaga mahkamlab qo‘yish)
- oyoqning autoimmobilizatsiyasi (jarohatlangan oyoqni sog‘lom oyoqqa mahkamlab qo‘yish)

JAROHATLANISHLARDA BIRINCHI YORDAM KO‘RSATISH

1. Jarohatlarni aniqlash uchun jabrlanuvchini ehtiyotkorlik bilan ko‘zdan kechirish

boshni ko‘rikdan o‘tkazish

bo‘yinni ko‘rikdan o‘tkazish

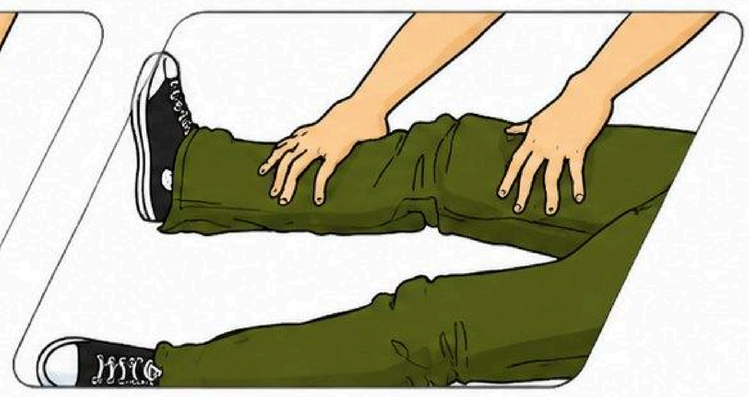
ko‘krak qafasi va orqani ko‘rikdan o‘tkazish

qorinni ko‘rikdan o‘tkazish

qo‘llarni ko‘rikdan o‘tkazish

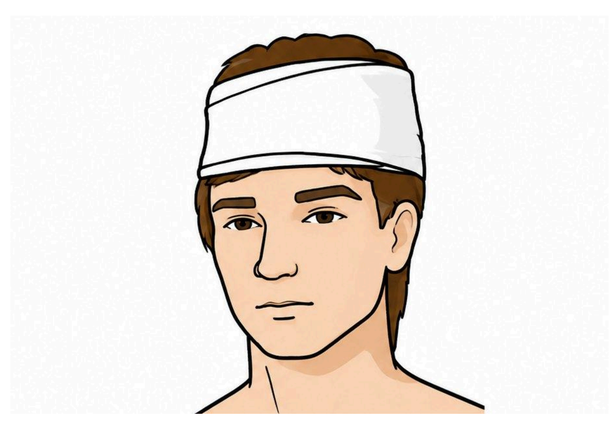
oyoqlarni ko‘rikdan o‘tkazish

2. Bosh jarohatlari

- Bosh jarohati va hushsizlik holatida tez tibbiy yordam chaqiring. Umurtqa jarohatiga shubha bo‘lsa jabrlanuvchini zaruratsiz qimirlatmang; nafas yo‘li xavf ostida bo‘lsa, bosh va bo‘yinni imkon qadar bir chiziqda ushlab nafas yo‘lini oching.
- Bosh terisidagi qon ketishda, suyak sinishi yoki ochiq bosh miya jarohati alomati bo‘lmasa, yara atrofiga toza material bilan ehtiyotkor bosim berish mumkin.
- Ochiq bosh miya jarohati yoki suyak sinishiga shubha bo‘lsa, jarohatning o‘ziga bevosita kuchli bosim bermang; uni toza material bilan yopib, “103” yoki “112” raqamiga qo‘ng‘iroq qiling.
- Bog‘lam jarohatni himoya qiladigan, biroq boshga ortiqcha bosim bermaydigan tarzda qo‘yiladi.

3. Bo‘yin jarohatlari

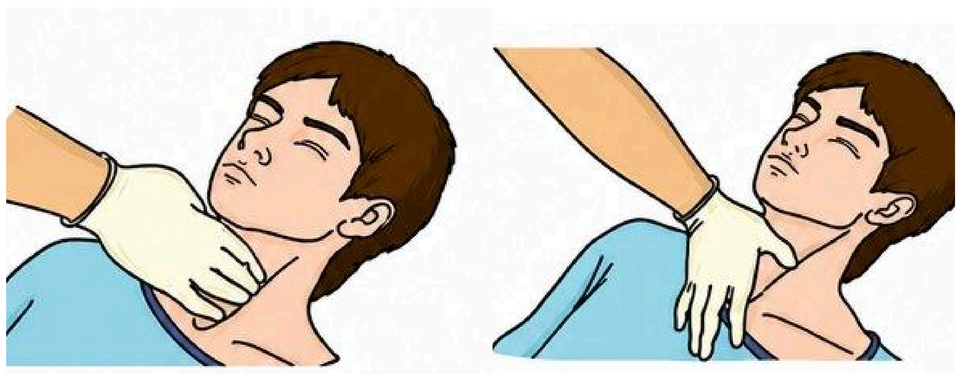

- Umurtqa pog‘onasining bo‘yin qismi jarohatlanganiga shubha bo‘lsa, jabrlanuvchini faqat bevosita yong‘in, portlash yoki boshqa hayotiy xavfdan olib chiqish zarur bo‘lgandagina ko‘chiring; bosh va bo‘yinni imkon qadar qimirlatmasdan ushlab turing.

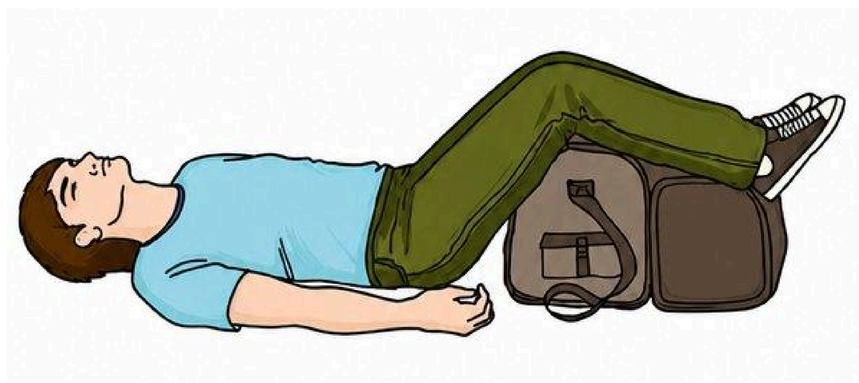

- Ko‘chirish zarur bo‘lgan taqdirda bosh, bo‘yin va gavda bir chiziqda ushlanadi hamda imkon qadar bir nechta o‘qitilgan yordamchi jalb qilinadi.

- **Bo‘yin sohasidan qon ketganda** jarohatga toza material bilan ehtiyotkor bevosita bosim bering. Nafas yo‘lini yoki bo‘yinning har ikki tomonini bir vaqtda siqmang. Zudlik bilan tez tibbiy yordam chaqiring.

4. Qorin va chanoq sohasi jarohatlari

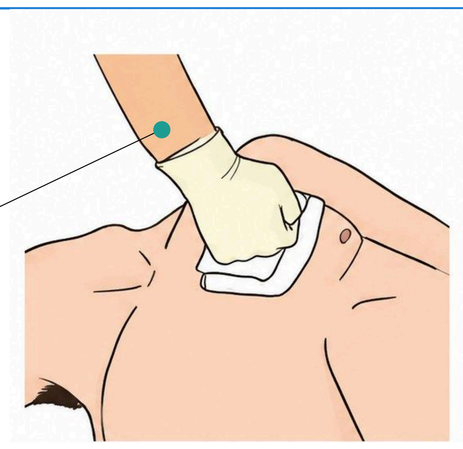
- Qorin jarohatiga shubha bo‘lsa, jabrlanuvchini tinch holatda yotqizing, zaruratsiz qimirlatmang, ovqat yoki ichimlik bermang va “103” yoki “112” raqamiga qo‘ng‘iroq qiling. Tashqariga chiqqan a’zolarni ichkariga kiritishga urinmang.

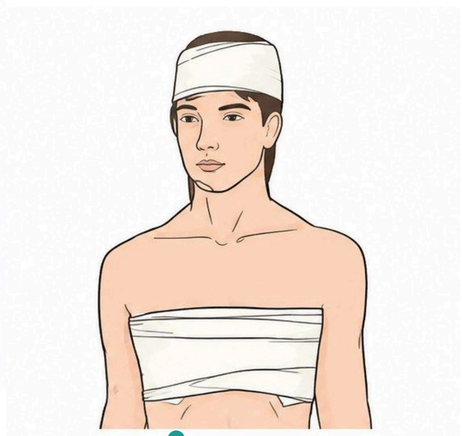

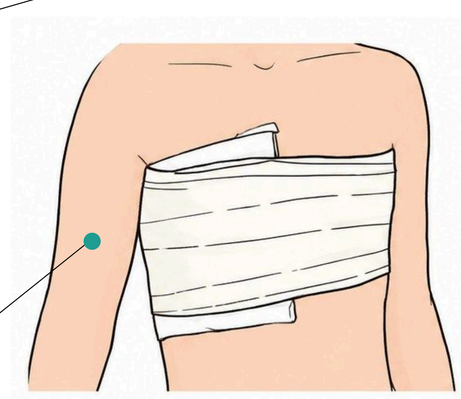
- Chanoq jarohatiga shubha bo‘lsa, jabrlanuvchini mavjud holatida qimirlatmasdan saqlang, sovqotishdan himoya qiling va tez tibbiy yordamni kuting.

5. Ko‘krak qafasi jarohatlari

- Ko‘krak qafasidagi tashqi qon ketishda yara atrofiga toza material bilan ehtiyotkor bosim bering.
- Bosuvchi bog‘lam nafas olishni cheklamasligi kerak;
  nafas qisilishi kuchaysa bog‘lam bosimini kamaytiring va tez tibbiy yordam operatori ko‘rsatmasiga amal qiling.
- Ko‘krak qafasining teshib kirgan jarohatida yarani toza material bilan yoping. Maxsus ventilli oklyuzion bog‘lamdan faqat o‘qitilgan shaxs foydalanishi lozim.
- Jabrlanuvchiga nafas olishi eng qulay bo‘lgan holatni egallashiga yordam bering, uni zaruratsiz yotqizmang va “103” yoki “112” raqamiga qo‘ng‘iroq qiling.

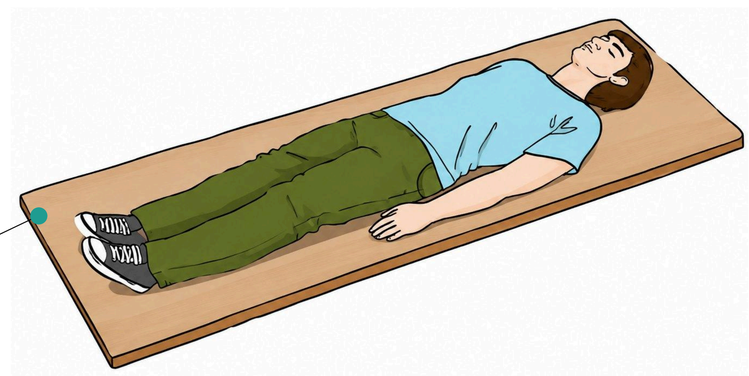

6. Umurtqa pog‘onasi jarohatlari

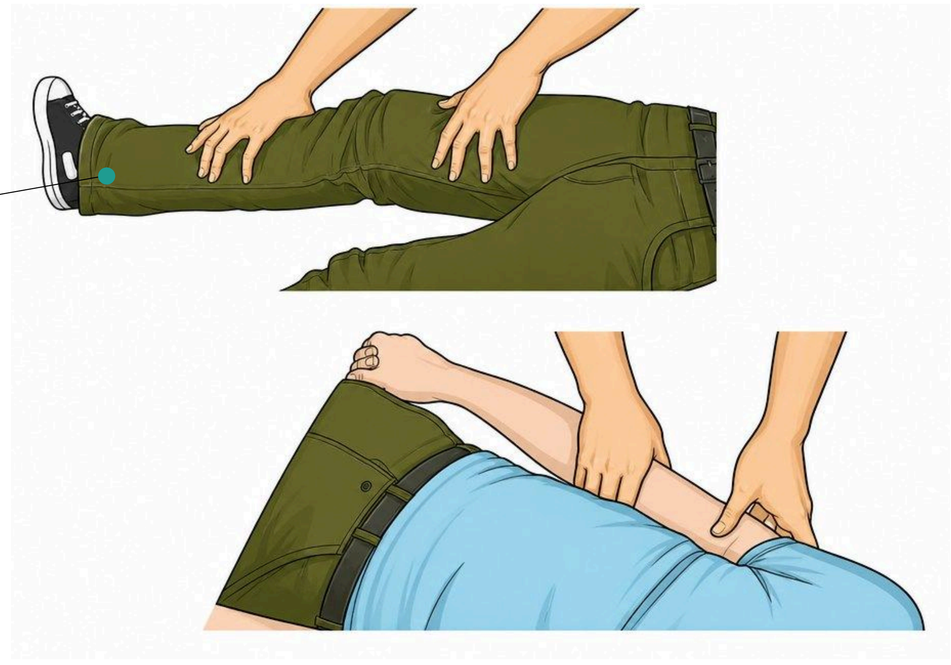
- Umurtqa pog‘onasi jarohatiga shubha bo‘lsa, jabrlanuvchini zaruratsiz qimirlatmang. U turgan holatda bosh va bo‘yinni qo‘llab, tez tibbiy yordamni kuting
- **Umurtqa jarohatiga shubha bo‘lgan** jabrlanuvchini faqat bevosita xavf mavjud bo‘lganda yoki tibbiyot xodimi ko‘rsatmasiga ko‘ra, bosh va bo‘yinni bir chiziqda ushlab, bir nechta o‘qitilgan yordamchi bilan ko‘chirish mumkin.

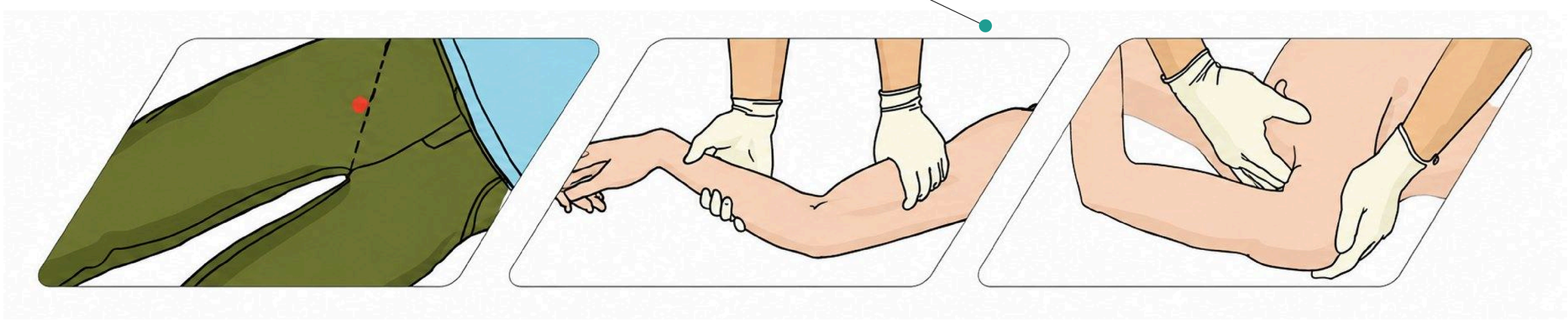
7. Oyoq-qo‘llarning jarohatlari

Jarohat xususiyatini aniqlash: qo‘l yoki oyoqda kuchli qon ketish, deformatsiya, shish, og‘riq va harakatning cheklanganligini ehtiyotkorlik bilan ko‘zdan kechiring.

Kuchli qon ketishda jarohatga bevosita bosim bering;

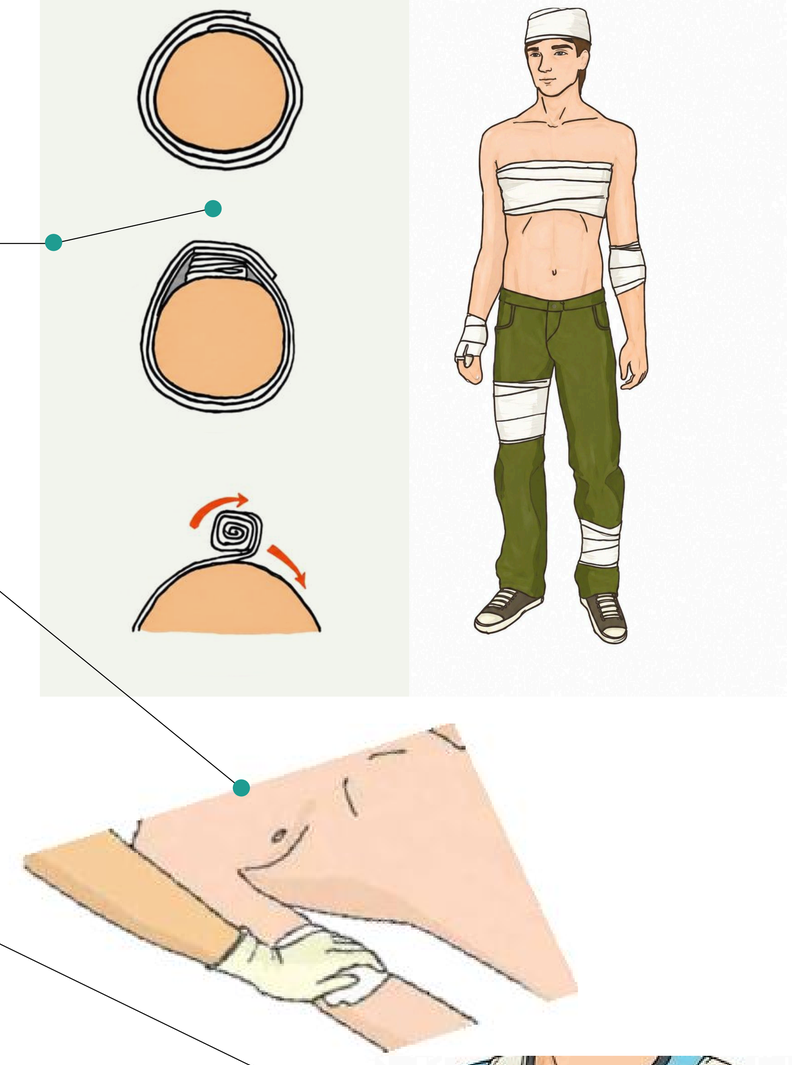
hayot uchun xavfli qo‘l-oyoq qon ketishida o‘qitilgan shaxs turniket qo‘llashi mumkin.

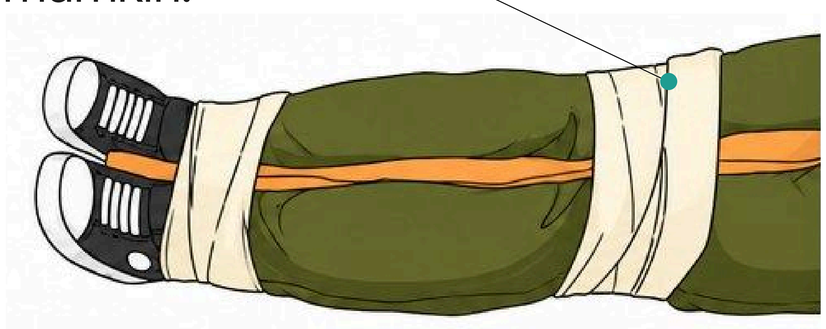
Qon ketish kamaygach, toza salfetka va bint yordamida bosuvchi bog‘lam qo‘yiladi.

Qon ketayotgan materialni olib tashlamasdan, uning ustidan qo‘shimcha toza material qo‘yib bosimni davom ettiring.

Suyak sinishiga shubha bo‘lsa, qo‘lni mavjud holatida shina yoki yumshoq bog‘lam bilan qimirlatmasdan mahkamlang; to‘g‘rilashga urinmang.

Oyoq sinishiga shubha bo‘lsa, uni mavjud holatida qimirlatmasdan saqlang. Faqat tibbiy yordam kechiksa va ko‘chirish zarur bo‘lsa, yumshoq material bilan sog‘lom oyoqqa ehtiyotkor mahkamlash mumkin.

BIRINCHI YORDAM

Shoshilinch holatlarda

1. **Yot jism sababli yuqori nafas yo‘llari o‘tkazuvchanligining qisman va to‘liq buzilishida birinchi yordam ko‘rsatish tartibi**

- o‘tkazuvchanlik qisman buzilganda
- o‘tkazuvchanlik to‘liq buzilganda
- yuqori nafas yo‘llari o‘tkazuvchanligi qisman va to‘liq buzilganda gavdasi yirik (semiz) jabrlanuvchiga yoki homilador ayolga yordam ko‘rsatish

---

2. **Jabrlanuvchini barqaror yonbosh holatiga keltirish**

- shoshilinch ravishda (xavfli joydan) olib chiqish
- ko‘chirish (boshqa joyga o‘tkazish) vaqtida
- qon ketishini to‘xtatish

SHOSHILINCH HOLATLARDA BIRINCHI YORDAM KO‘RSATISH

1. Yot jism sababli yuqori nafas yo‘llari o‘tkazuvchanligining qisman va to‘liq buzilishida birinchi yordam ko‘rsatish tartibi

Nafas yo‘li qisman to‘silganining belgisi: jabrlanuvchi yo‘taladi, gapira oladi yoki shovqin bilan nafas oladi.

Nafas yo‘li qisman to‘silganda jabrlanuvchini kuchli yo‘talishga undang, uni kuzating va og‘iz bo‘shlig‘iga ko‘r-ko‘rona barmoq tiqmang.

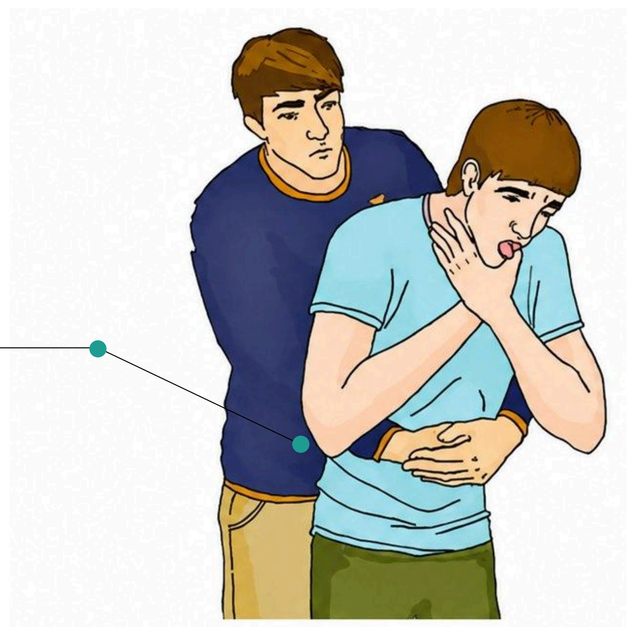
Nafas yo‘li to‘liq to‘silganda jabrlanuvchi gapira, yo‘tala yoki nafas ola olmaydi, rangi ko‘karishi mumkin. Bunday holatda zudlik bilan yordam ko‘rsating:

- jabrlanuvchining yon va biroz orqa tomonida turing;
- uni bir qo‘l bilan ko‘krak qafasidan ushlab, oldinga eging;
- kaftning tag qismi bilan kuraklar oralig‘iga 5 martagacha keskin zarba bering;
- har bir zarbadan so‘ng yot jism chiqqanini va nafas tiklanganini tekshiring.

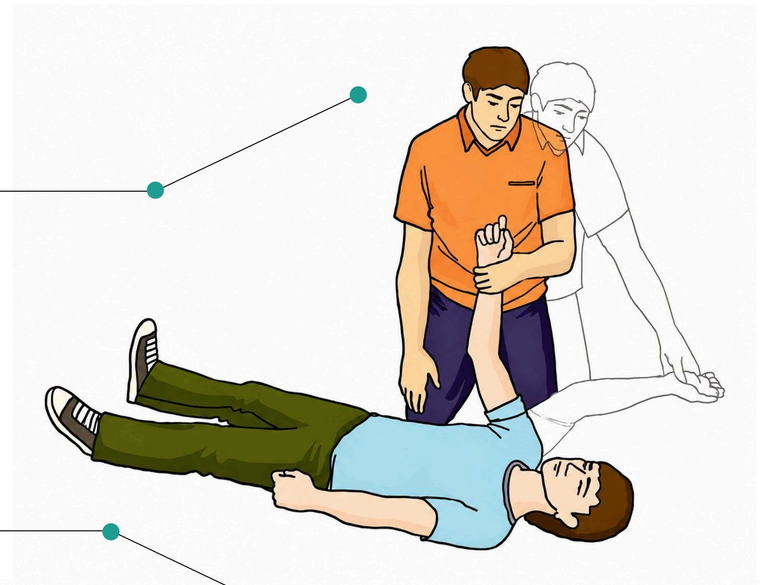
Agar orqaga berilgan zarbalar samara bermasa:

- jabrlanuvchining orqasida turib, bel qismidan quchoqlang;
- bir qo‘lni musht qilib, bosh barmoq tomonini kindik bilan to‘sh suyagi oralig‘iga qo‘ying;
- mushtni ikkinchi qo‘l bilan ushlab, ichkariga va yuqoriga yo‘nalgan 5 martagacha qorin bosishini bajaring;
- har bir bosishdan keyin yot jism chiqqanini tekshiring.
- Homilador yoki qorin qismi juda katta jabrlanuvchida orqa zarbalari samara bermasa, qorin bosishi o‘rniga ko‘krak qafasining pastki yarmiga yo‘naltirilgan bosishlar qo‘llanadi. Bu usulni o‘qitilgan shaxs bajarishi lozim.

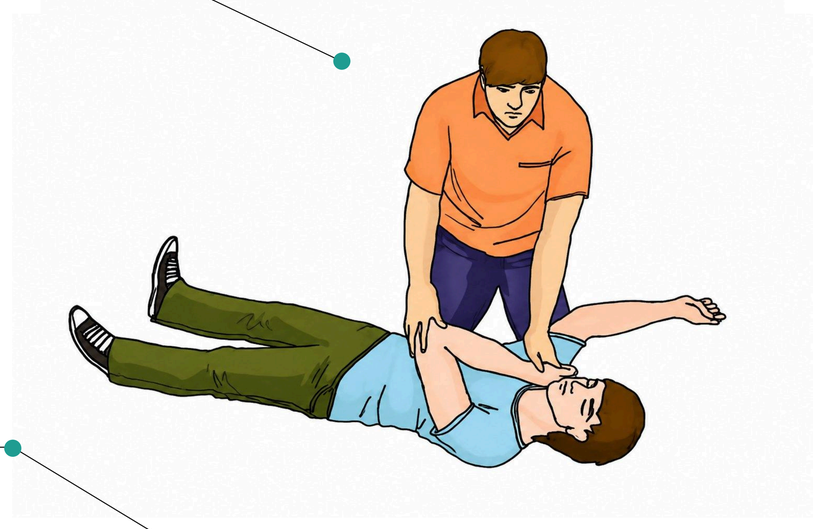

2. Jabrlanuvchini barqaror yonbosh holatiga keltirish

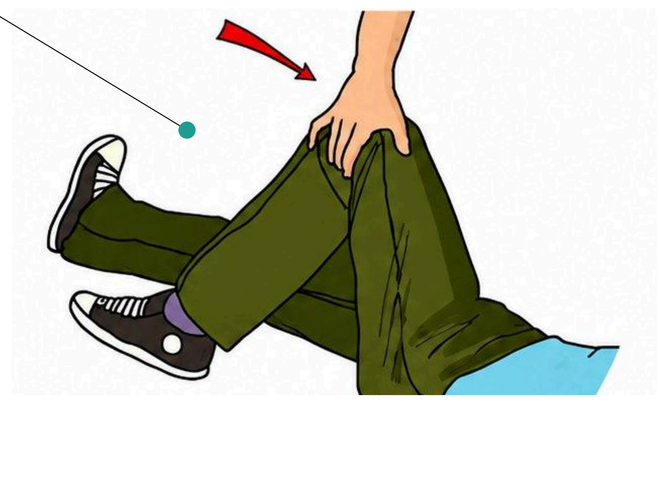
1-bosqich Jabrlanuvchining bir qo‘lini uning gavdasiga nisbatan to‘g‘ri burchak ostida joylashtirish.

2-bosqich Jabrlanuvchining ikkinchi qo‘lining orqa (kaft orqasi) tomonini uning yanog‘iga qo‘yish va uni o‘z qo‘lingiz bilan ushlab turish.

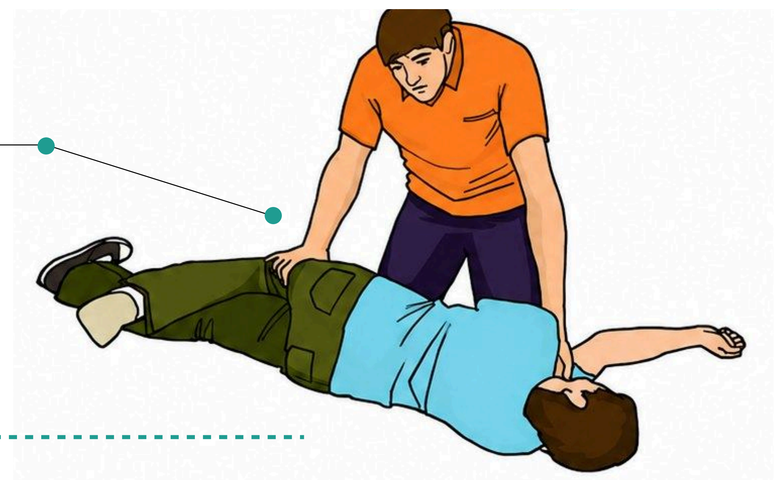

3-bosqich Shundan so‘ng jabrlanuvchining (sizdan) uzoqroqdagi oyog‘ini tizzasidan bukib, tovonini yerga tiragan holda joylashtirish va ushbu oyo‘q tizzasiga rasmda ko‘rsatilgan yo‘nalishda bosim berish (o‘zingizga tomon tortish).

4-bosqich Jabrlanuvchini yonboshga o‘girib, uning boshini bir oz orqaga chalqaytirish va tepada yotgan oyog‘ini qorniga tomon tortish.

Natijada jabrlanuvchi yonbosh holatda, boshi biroz orqaga egilgan va nafas yo‘li ochiq holatda bo‘lishi kerak. Umurtqa jarohatiga shubha bo‘lsa, bu usul faqat nafas yo‘lini saqlash zarur bo‘lganda qo‘llanadi.

BIRINCHI YORDAM

Jabrlanuvchini xavfli hududdan olib chiqish va ko‘chirish

1. **Jabrlanuvchini xavfli hududdan olib chiqish**

- xushida bo‘lgan jabrlanuvchini
- xushsiz holatda bo‘lgan jabrlanuvchini

---

2. **Jabrlanuvchini ko‘chirish**

- bir kishi tomonidan (yolg‘iz)
- bir kishi tomonidan sudrab ko‘chirish
- bir kishi tomonidan orqada (orqalab) ko‘chirish
- bir kishi tomonidan qo‘lda ko‘chirish
- bir kishi tomonidan yelkada ko‘chirish
- ikki kishi tomonidan to‘rtta qo‘ldan yasalgan “qulf” (o‘rindiq) usulida
- ikki kishi tomonidan uchta qo‘ldan yasalgan “qulf” usulida
- ikki kishi tomonidan qo‘l va oyoqlaridan tutgan holda
- yumshoq zambilda (nosilka) ko‘chirish
- umurtqa pog‘onasi jarohatlanganda ko‘chirish

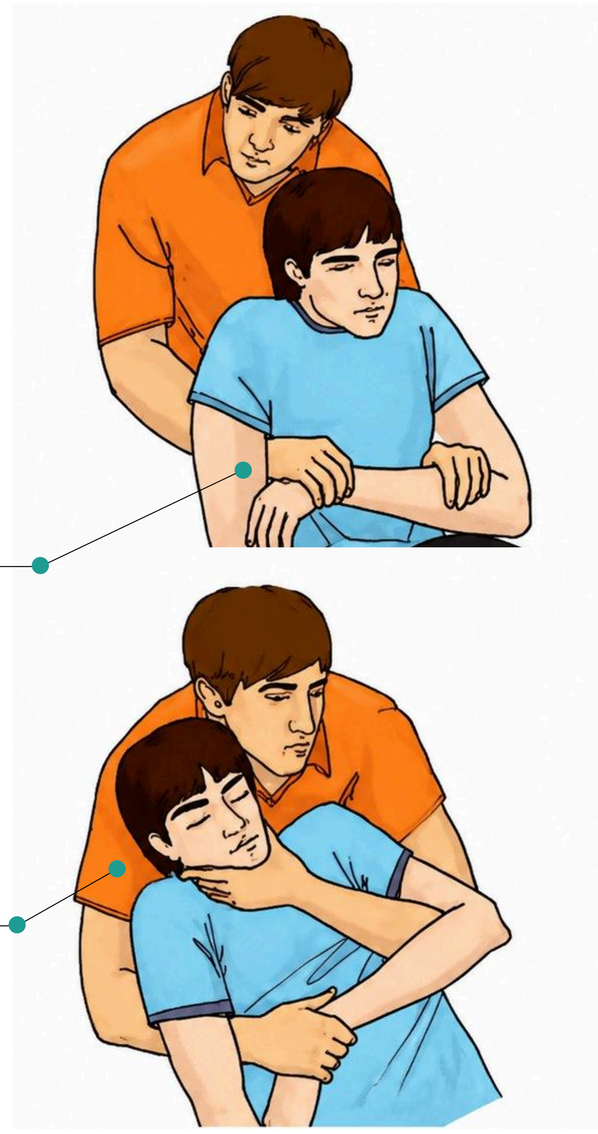

1. Jabrlanuvchini xavfli hududdan olib chiqish

Jabrlanuvchini ko‘chirish jarohatni og‘irlashtirishi mumkin. Uni faqat yong‘in, tutun, portlash, elektr toki, transport harakati yoki boshqa bevosita xavf mavjud bo‘lganda, yoxud tez tibbiy yordam operatori ko‘rsatmasiga ko‘ra xavfsiz joyga olib chiqing.

Hushida bo‘lgan va yura oladigan jabrlanuvchiga yelka yoki tirsakdan tayanch berib, xavfsiz yo‘nalishda sekin harakatlanishiga yordam bering.

Hushsiz yoki umurtqa jarohatiga shubha bo‘lgan jabrlanuvchini faqat hayotiy xavfdan qutqarish zarur bo‘lganda ko‘chiring. Bosh va bo‘yinni imkon qadar bir chiziqda ushlang va bir nechta yordamchini jalb qiling.

2. Jabrlanuvchini ko‘chirish

Bir kishi tomonidan suyab yurish: faqat hushida, yura oladigan va umurtqa yoki oyoq jarohatiga shubha bo‘lmagan shaxsga qo‘llanadi.

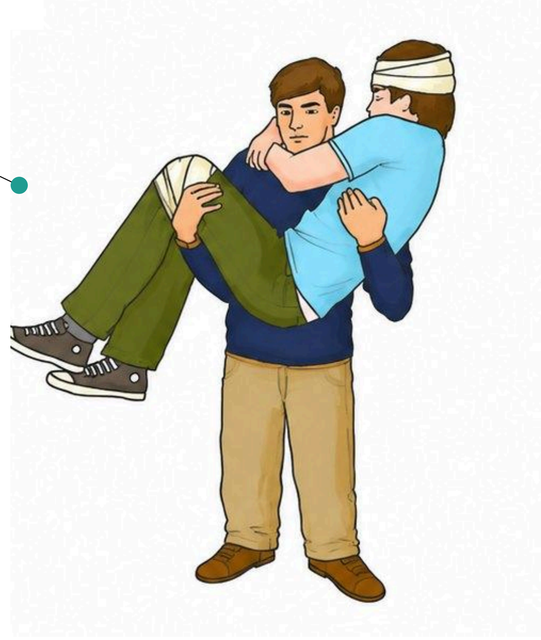
Sudrab ko‘chirish: faqat bevosita hayotiy xavf mavjud bo‘lib, boshqa xavfsiz usul bo‘lmaganda qisqa masofaga qo‘llanadi.

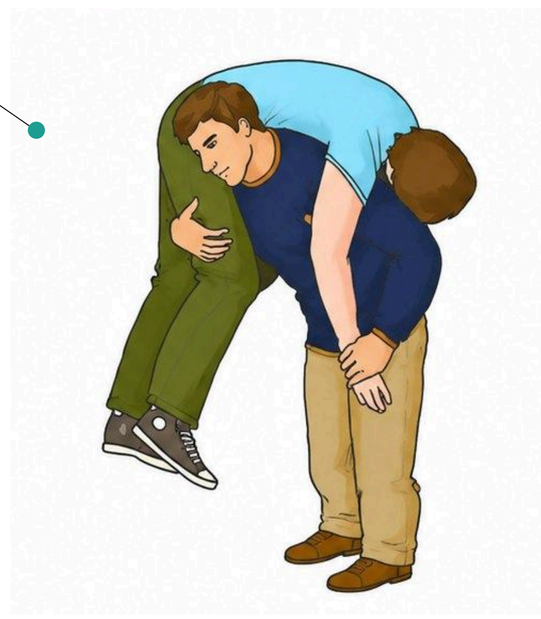
- **Orqalab ko‘chirish:** faqat hushida, yengil vaznli va umurtqa, ko‘krak qafasi yoki oyoq jarohatiga shubha bo‘lmagan jabrlanuvchiga nisbatan qo‘llanadi.

- **Qo‘lda ko‘tarib ko‘chirish:** faqat jarohat xususiyati bunga imkon berganda va yordam ko‘rsatuvchi uchun xavfsiz bo‘lganda bajariladi.

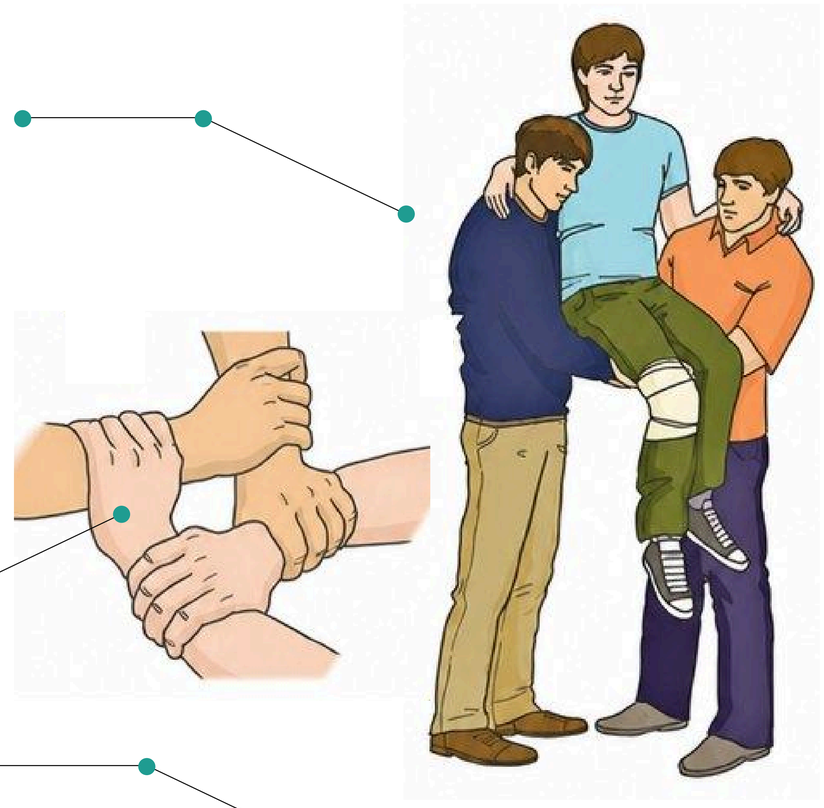

- **Yelkada ko‘chirish usuli** maxsus tayyorgarlikni talab qiladi va maktab xodimlari tomonidan odatiy usul sifatida qo‘llanmasligi kerak.

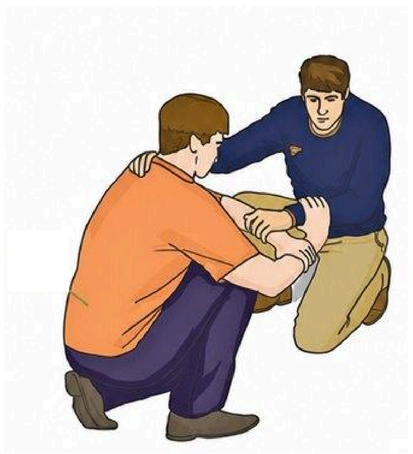
Ikki kishi yordamida ko‘chirish usullari faqat jabrlanuvchi hushida bo‘lsa, umurtqa va og‘ir jarohatga shubha bo‘lmasa hamda yordamchilar tegishli ko‘nikmaga ega bo‘lsa qo‘llanadi.

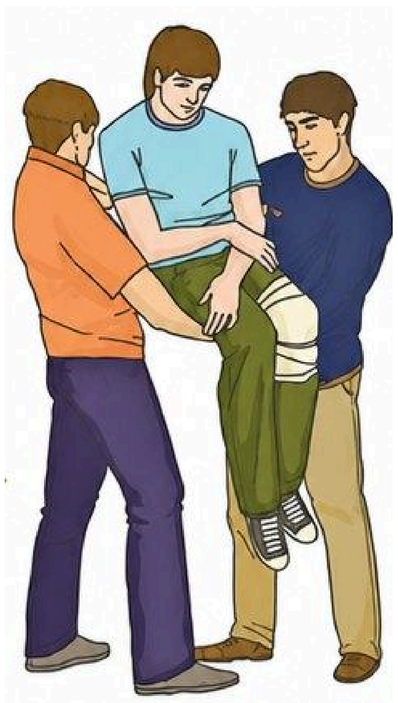
Jabrlanuvchi mustaqil o‘tira olsa, ikki yordamchi qo‘llaridan tayanch o‘rindiq hosil qilishi mumkin; harakat oldidan ushlashning mustahkamligi tekshiriladi.

Hushini yo‘qotish xavfi bo‘lgan jabrlanuvchini qo‘l bilan ko‘chirish o‘rniga zambil yoki tez tibbiy yordam xodimlaridan foydalanish afzal.

Ko‘chirish vaqtida jabrlanuvchining boshi, bo‘yni va shikastlangan a’zolari qo‘llab-quvvatlanadi.

Jabrlanuvchi holati yomonlashsa, ko‘chirish to‘xtatilib, nafas va hush holati qayta baholanadi.

Qo‘l va oyoqlardan ushlab ko‘chirish jarohatni og‘irlashtirishi mumkin; bu usul faqat maxsus tayyorgarlik va bevosita xavf mavjud bo‘lganda qo‘llanadi.

Zambilda ko‘chirishda jabrlanuvchi xavfsiz mahkamlanadi, boshi va shikastlangan a’zolari qo‘llab turiladi.

Umurtqa pog‘onasi jarohatiga shubha bo‘lsa, jabrlanuvchini maxsus zambil va o‘qitilgan guruh yordamida ko‘chirish zarur.

Ko‘chirish vaqtida bosh, bo‘yin va gavda bir chiziqda ushlanadi;

burish va keskin harakatlarga yo‘l qo‘yilmaydi.

